

Zevende paaszondag

'Exaudi', - hoor, Heer!

1543/Genève 1551

Heer, wil de hemelen verbreken,
daal uit de hoogte tot ons af!
Ach dat de zee, de bergen weken
voor uw almachtge heersersstaf!
O laat uw vuur toch spoedig branden,
uw licht verdrijve onze nacht,
dat men erkenne in alle landen
de naam die 't heil ons heeft gebracht!

2. Laat alle volken voor U beven
bij 't zien van uwe wonderdaan.
De duivlen hebt Gij uitgedreven,
de doden hebt Gij op doen staan.
Geen oor heeft zoiets ooit vernomen,
geen oog iets dergelijks aanschouwd,
en in geen hart is opgekomen
wat hem geschiedt, die U vertrouwt.
3. En nu, Heer, Gij zijt onze Maker,
als kindren roepen wij U aan.
Gij, onze toevlucht en Bewaker,
wil ons genadig gadeslaan.
Vergeef wat wij voor U misdeden
en wend uw toorn toch van ons, Heer!
Uw naam zij eeuwig aangebeden,
U is het Rijk, de macht, de eer!

Johann Christoph Blumhardt

(Gezangboek van de Evangelische Broedergemeente)

Over de liturgie

De gedachte van het lijden met Christus staat centraal in dit gedeelte van 1 Petrus 4 stond centraal in zoveel mystieke geschriften en gedachten, gedachten die zelfs nog doorwerkten tot in het spreken van de 'bittere Christus' bij Thomas Müntzer, die zich daarbij afzette tegen Luthers volgens hem te 'zoete' Christus. Hij had geen oog voor het voorkomen van beide kanten bij Luther. Of voorzagt hij dat de gedachte van het met Hem lijden (in andere vorm sterk aanwezig bij Bonhoeffer) inderdaad zou gaan wegschuilen achter de prediking van heil en genade? Toch was er al eerder iets anders aan de gang: in plaats van lijden met Christus en met de minsten, met wie Hij zich vereenzelvigt, kwam een lijdensmystiek tot bloei die werd tot een beschouwing van het lijden van Christus. Het zal dan ook niet makkelijk zijn een lied te vinden bij 1 Petrus 4, dat beide kanten van dit stuk werkelijk meezingt. Beide kanten, want het blijft niet staan bij dat ene, je bent geen christen geworden om je gewonnen te geven aan de wanhopige situaties, je zingt eruit: daarom 'met vreugde verblijden', je niet schamen om 'God te verheerlijken onder de naam van Christus'. Het klinkt nu allemaal als een wat hooggestemde en vanzelfsprekende liturgie, maar het is kennelijk bevochten op vervolging en verachting, dat is de kracht van dit stuk. Bovendien wordt het gezegd tegen christenen die blijkens het oude doopritueel getraind waren en werden 'tegen de duivel en al zijn werken' die ze hadden moeten afzweren, vandaar ook vers 15 en 16. Het gaat om liturgie op scherp, wel een boodschap voor de zondag vóór Pinksteren, de 'wezenzondag'.

Als is gelezen

Exodus 20,18-21 (K.S.)

De plaats van deze verzen in het geheel

Het leesrooster plaatst Ex. 20,18-21 weer daar, waar het volgens de historisch-kritische bijbelwetenschap oorspronkelijk ook heeft gestaan: aan het slot van de beschrijving van de openbaring van de Here op de Sinaï. Het gaat hier om Israëls reactie daarop en om de bepaling van de rol van Mozes in het geheel. Deze perikoop zou dan later na de Tien Woorden zijn gezet om als inleiding te dienen op het ingevoegde Bondsboek (Ex. 20,22-23,33). Deze verschuiving verklaart de paradox van Deut. 5,4-5, waar bij de inleiding op de Tien Woorden eerst gezegd wordt dat de Here van aangezicht tot aangezicht gesproken had met het volk (vers 4). Dat is inderdaad de situatie zoals ook Ex. 20 die veronderstelt. Vervolgens wordt echter beweerd dat Mozes als middelaar had moeten optreden (vers 5). En dat is nu juist vermeld in Ex. 20,18-21.

Vers 5 gaat dus uit van de oorspronkelijke en vers 4 van de gewijzigde opbouw van Ex. 20. Deze verplaatsing van Ex. 20,18-21 is voor de uitleg niet zonder betekenis: op de plaats die deze tekst nu heeft betreft de daarin beschreven reactie van het volk niet alleen de indrukwekkende verschijning van de Here, maar ook zijn Tien Woorden.

Mozes als middelaar

De Here had Mozes al eerder aangesteld als middelaar tussen Hem en het volk: 'Ik kom tot u in een dichte wolk zodat het volk Mij met u hoort spreken en voor altijd vertrouwen in u zal krijgen' (19,9). Zo was het dan ook gebeurd: 'Mozes sprak en de stem van God antwoordde hem' (19,19). Nu wordt, zoals dat bij een middelaarsfunctie past, dit bevestigd door de andere partij, door het volk. Ook het volk ziet nu in dat er van een directe ontmoeting met de Here geen sprake kan zijn. Moest die afstand tussen het volk en de Here eerst nog als een gebod worden opgelegd (19,12-13), nu bewaart het volk onder de indruk van het gebeuren zelf maar al te graag die afstand (20,18-21) en vraagt Mozes als middelaar.

N.A. van Uchelen (*Exodus 1-20*), uit de serie Verklaring van een Tekstgedeelte, p.92) wijst op de overeenkomst met Ex. 14,12-13. Ook daar verkeert het volk in doodsangst en roept Mozes het op niet bang te zijn. Een opmerkelijk verschil is dat het volk in Ex. 14,12 Mozes vraagt ze met rust te laten, terwijl het volk hem in Ex. 20,19 juist te hulp roept. Een profeet heeft vaak de tijd nodig om gehoor te vinden. Daarbij komt in dit geval dat de vrees die de majesteit van God oproept niet te vergelijken is met de vrees voor een doodsvijand.

Een middelaarschap tussen deze twee zo verschillende partijen is een zware taak, die ten koste gaat van de middelaar zelf. Zo wordt in Deut. 4,21 gezegd dat Mozes plaatsvervangend de toorn van God over het volk moest dragen en om die reden het beloofde land niet mocht binnengaan. Zo wordt de middelaar tot middel om de twee partijen tot elkaar te brengen; ondergeschikt gemaakt aan het doel wat hij moet dienen.

Verbond en verzoeking

Mozes stelt het volk gerust door te zeggen dat de overweldigende verschijning van God bedoeld is om het volk, zoals het er letterlijk staat, te verzoeken. Vanuit het N.T. denken wij bij verzoeking aan iets negatiefs, iets wat God onwaardig is (Jak. 1,13). Verzoeking heeft hier echter niet de betekenis van 'tot iets kwaads verleiden', maar eerder van het neutrale 'op de proef stellen'. De schrijver heeft hier ongetwijfeld gedacht aan de verzoeking van Abraham (Gen. 22,1). Ook daar gaat het om een onderzoek naar de godvrezendheid (Gen. 22,12), zoals ook in Ex. 20,20. Die moet zich uiten in de gehoorzaamheid aan Gods gebod. In Ex. 20 wordt echter nog niet vastgesteld dat Israël evenals Abraham 'inderdaad' godvrezend is. Uiteindelijk zal blijken dat hiervan geen sprake is. De eerste daad die gesteld wordt nadat de Here geëindigd heeft met Mozes te spreken (31,18) betreft de verering van een afgod (Ex. 32). Het blijkt dat het volk de met het verbond verbonden verzoeking, nl. de vraag om een reactie op Gods voorstel, niet aankan. Het nieuwe verbond (Jer. 31,31-34) laat die verzoeking weg: Gods wil zal direct in het hart van de mens worden gelegd.

Eerste zondag na Trinitatis (2)

Viering van Sacramentsdag

NAAR 1 PETRUS 1,18-21 (15-23)

a (of laag)

Wandelt heilig, vreest uw HEER,
gij zijt vreemdelingen;
roept Hem als uw Vader aan:
heilig zijn zijn kinderen.

b (of hoog)

Wetend: gij zijt vrijgekocht
– niet met goud of zilver –
uit de oude sleur waarin
steeds uw vaadren gingen.

a

Ja, Hij heeft ons vrijgekocht
met het bloed van Christus;
als een onberispelijk lam
heeft Hij duur geleden.

b

Eer de wereld was gesteld
wist God Hem te vinden:
onze plaatsbekleder, woord
tot aan 't eind der tijden.

a

Ja, Hij heeft zich ons betoond
priester der genade;
door Hem reikt geloof tot God:
deze hoop doet leven!

b

Wetend: gij zijt vrijgekocht
van uw ijd'le wandel,
opgewekt in zijn gevolg:
heilig zult gij leven.

woorden: D. Monshouwer

wijs: W. Kloppenburg (bij Ef. 5)

Als is gelezen

Exodus 24,3-11 (K.S.)

Het bloed van het verbond

Een gedeelte van de lezing voor aanstaande zondag is naar voren gehaald voor gebruik op de Sacramentsdag. De reden hiervoor is duidelijk: in Ex. 24,8 is sprake van het bloed van het verbond. Deze term komt herhaaldelijk terug in de nieuwtestamentische avondmaalsformules (Mat. 26,28; Mar. 14,24; vgl. ook Luc. 22,20 en 1 Kor. 11,25). In Hebr. 9,18-21 wordt dankbaar gebruik gemaakt van Ex. 24,6-8 bij de uitleg van wat het nieuwe verbond in Jezus Christus inhoudt.

De preciese betekenis van het in Ex. 24,6-8 beschreven bloedritueel is niet met zekerheid te achterhalen. Duidelijk is wel dat het bloed over de twee betrokken partijen wordt verdeeld, waarbij God vertegenwoordigd is door het altaar. Men vermoedt dat het hier oorspronkelijk zou gaan om het aangaan van een soort bloedbroederschap. Aannemelijker is het dat het bloed wordt gebruikt om de deelnemers aan deze rite te heiligen, zoals dat ook gebeurt bij de wijding van Aäron en zijn zonen tot priester (Ex. 29,20-21). Ook bij die gebeurtenis is een ander deel van het bloed voor God bestemd (Ex. 29,16 en 20).

Zo wordt in de cultus gestalte gegeven aan het woord van Ex. 19,5-6: 'Indien gij aandachtig naar Mij luistert en mijn verbond bewaart, dan zult gij uit alle volken mijn eigendom zijn, want de ganse aarde behoort Mij. En gij zult Mij een koninkrijk van priesters zijn en een heilig volk'. Hierin wordt aangegeven dat het element van de verbindende kracht van het bloed ook meespeelt ('Gij zijt Mijn eigendom').

Toch gaat het hier vooral om de heiliging. Dat blijkt uit het vervolg. Terwijl in Ex. 19 het volk elke nadering tot de plaats waar God vertoeft uitdrukkelijk is verboden, kunnen na de hier beschreven rite van de bezegeling van het verbond zeventig oudsten van het volk bij God zelf vertoeven, Hem zelfs aanschouwen.

Ten aanzien van de aard van het verbond vallen hier twee zaken op. Om te beginnen de stelligheid waarmee dit alles geschiedt. Als een notaris stelt Mozes in vers 8 vast dat hier nu inderdaad het verbond is gesloten. Ook in uiterste wanhoop kan men hierop terugvallen. Vgl. bijv. Zach. 9,11, de enige plaats in het O.T. waarin eveneens sprake is van het bloed van het verbond.

Ten tweede is de relatie tussen het bloed van het verbond en het boek van het verbond opmerkelijk. Pas na de lezing uit dit boek van het verbond en na het antwoord van het volk ('Alles wat de Here gesproken heeft zullen wij doen') kan het verbond definitief worden gesloten. Het zou te ver gaan om te zeggen dat het verbond van dat antwoord afhankelijk is. De persoonlijke beslissing van de mense-lijke verbondspartner blijkt echter wel onmisbaar.

Een aardig detail in het geheel is dat bij de hier beschreven plechtigheden rond het verbond niet slechts de vooraanstaanden in de Israëlitische gemeenschap, de oudsten, zijn betrokken (vers 9-11), maar ook de jongelingen (vers 5).

Zoals zo vaak in Israëls godsdienst, is heel de gemeenschap actief bij het gebeuren betrokken.

Het is duidelijk dat 'bloed van het verbond' in het N.T. een andere betekenis heeft gekregen. Daar ligt vooral de nadruk op de vergeving van de zonde, wanneer deze term wordt gebruikt.

Wat O.T. en N.T. hier met elkaar verbindt is vooral de eschatologische spanning die de omgang met dit verbondsbloed oproept. Zo volgt er in Ex. het ongelooflijke gebeuren van het aanschouwen van God en de maaltijd bij Hem (vers 9-11).

Jezus Christus wijst bij de instelling van het avondmaal in dezelfde richting: 'Ik zal van nu aan voorzeker niet meer van deze vrucht van de wijnstok drinken tot op die dag, dat ik haar met u nieuw zal drinken in het koninkrijk mijns Vaders' (Mat. 26,29).

Over de liturgie

Sacramentsdag is eigenlijk de donderdag na het feest van Trinitatis, vanwege de witte donderdag met het eerste avondmaal van Jezus en de zijnen. Een zondag feestelijk wijden aan het geheimenis in brood en wijn lijkt een typisch 'katholieke' bezigheid: iets voor oudkatholieken, roomskatholieken en anglicanen, waar anders-gearde christengemeenten zich niet mee hoeven bezig te houden. Toch zouden 'protestantse' verschijnselen als avondmaalsmijding, angst voor sleur bij een wekelijkse viering, de neiging om alles middels woorden te doen (en niet ook in 'tekenen en zegels' te laten geschieden) redenen genoeg kunnen zijn om op deze zondag het avondmaal te vieren en in heel de dienst de betekenis van brood en wijn voor de gemeente die leeft tussen pinksteren en de wederkomst als hoofdgedachte aan de orde te stellen.

Tweede zondag na Trinitatis

derde na Pinksteren

ZONDAGSLIED

1

Ik heb U lief, ik kan niet leven
zonder de adem van Uw Geest,
die boven 't water is geweest
om aan de stervelingen te geven
Uw hoop van zegen.

2

Ik heb geen vrees, want ik zal horen
Uw stem, die tot de doden spreekt,
Uw woord, dat uit de diepte breekt,
en ik ontwaak als nooit tevoren,
opnieuw geboren.

3

Ik heb U lief, ik moet geloven,
dat al mijn haat geleden is,
dat er voor mij gebeden is
en dat geen macht dit vuur kan doven,
dat komt van boven.

Een bijbellied van Tom Naastepad, geschreven bij Deuteronomium 30.
Het kan gezongen worden op de melodie van Psalm 5 (Straatsburg-Genève 1542).

Over de liturgie

Paulus spreekt in Rom. 6 over de doop, het is een zwaar geladen stuk en tegelijk hymnisch; als het gelezen wordt, wordt de doopgedachtenis gevierd op de enig juiste manier, namelijk helemaal vanuit en naar Pasen gedacht.

Wie in de paasnacht van Noach, Jona, Mozes heeft gehoord, hoeft het niet nader uitgelegd te krijgen. Ook zij gingen langs de rand van de dood, ja feitelijk erdoorheen, ps. 18,3 (ber.): 'met Hem gingen zij door water en door vuur' (denk aan Daniël 3).

Christus rondt dat af en roept ons met Hem en met die eerderen vóór Hem mee, door de diepte van de schuld en de dood heen, uit ons doodslot weg. De nachtmerries, de angstdromen waartegen wij in onze tijd, ook weer in onze tijd, vechten, wijken terug voor de hamerende zinnen van de apostel die niet discussieert, maar zegt waar het op staat. Onverdraaglijk behalve voor wie juist dat nodig heeft midden in de laaiende wanhoop, en behalve voor hen die er de hymne, de protestsong in horen, zoals:

*Gij immers zult het arme volk verhogen,
en Gij vernedert, Heer, de trotse ogen.*

*Gij zijt mijn licht, de lamp die voor mij schijnt,
waarvoor de dichte duisternis verdwijnt.*

*Met u durf ik mij in de strijd te wagen,
de legerbenden op de vlucht jagen.*

*Met u ga ik door water en door vuur,
en met mijn God spring ik over een muur (psalm 18:8 (ber.).*

Als is gelezen

Exodus 24 (K.S.)

We hebben in alle opzichten te maken met een hoogtepunt in Exodus. Als we terugzien valt de uiterste tegenstelling met de God-vergeten ellende van Ex. 1 op. Maar van hieruit kunnen we ook de nu volgende cultische voorschriften overzien. In de gebeurtenissen die hun afsluiting vinden in Ex. 24 hebben deze hun oorsprong en zingeving.

Vers 3-8 is de weergave van de traditionele gebeurtenissen rond een verbondssluiting: na het voorlezen van de wet (3a) geeft het volk zijn instemming (3b), dan wordt er geofferd (4-5) en wordt de bloedrit ter bezegeling van het verbond voltrokken (6-8), waarbij de ene helft van het bloed voor God wordt bestemd, op het altaar en de andere helft voor het volk. Deze verdeling in twee helften duidt op het tweezijdig aspect van het verbond.

Het geheel wordt afgesloten met een maaltijd (vers 11).

De bevestiging van een verbond door een maaltijd komt vaker voor (Gen. 26,28-31; 31,46.54; Ex. 18,12). Toch hoort v. 11 bij een vrijwel uniek gedeelte van de bijbel (9-11). Alleen Jes. 6,1 en Ez. 1-3 kunnen deze fascinerende gebeurtenis enigszins benaderen. Van Mozes is zoiets nog voorstelbaar, maar niet van die anderen, dat zij God zien. Er moet dan ook nadrukkelijk bij vermeld worden dat God ze niet doodde.

Volgens de joodse traditie kan dat niet anders verklaard worden dan dat 'de Heilige de vreugde ter ere van de H. leer niet wilde verstoren' en Hij ze dus later heeft gedood. Er wordt dan verwezen naar Lev. 10,1-2 en Num. 11,1. De ervaring is onbeschrijfelijk.

Slechts de grond onder de voeten van God kan worden beschreven en dan nog slechts bij benadering. Menselijke categorieën schieten hier tekort.

Opvallend zijn de parallellen met soortgelijke beschrijvingen in het oude oosten. Hieronder valt mogelijk ook het anders moeilijk te verklaren getal 70. Het is het gebruikelijke aantal deelnemers aan dergelijke maaltijden. Zo is er reden om te vermoeden dat we in vers 9-11 te maken hebben met een verhaal dat duidelijk wil maken dat de centrale gebeurtenis in de godsdienst van Israël niet onderdoet voor kanaänietische of babylonische cultusfeesten.

Volgens vers 12-14 stijgt Mozes boven de anderen uit. De bijzonderheid van het gebeuren vereist een middelaar. Hier is het volk nog niet aan toe. Met recht kan hier ook gesproken worden van een hoogtepunt in het leven van Mozes. Hij krijgt echter niet de gelegenheid om lang in de wolken te blijven: in vers 14 wordt nl. al de afval van Ex. 32 aangekondigd.

Maar voorlopig gaat het nog bergopwaarts. Vers 15-18 heeft een mooie opbouw: er is een dubbele reeks van komen-blijven-spreken. In de eerste is God (of de wolk) het onderwerp (15b-16). (Let op de verdeling in dagen: op de zevende dag valt het hoogtepunt, zoals bijv. ook in het eerste scheppingsverhaal). In de tweede reeks komt en blijft Mozes op de berg (18), het spreken blijft aan God (25,1). Op de Sinaï wordt nu de basis gelegd voor de eredienst, maar de Sinaï is ook een station op de weg van Israël (19,1-2). In beide, zowel in cultus als geschiedenis, staat de heerlijkheid des Heren centraal.

Net zoals in dit gedeelte, in vers 17. Dit grijpt terug op 19,18 en 20,18-20, zoals eerder vers 12-14 (middelaarsrol van vers Mozes) op 19,9 en 20,18vv en vers 3 en 7 (de instemming van het volk) herhalen 19,8. Hieruit blijkt dat Ex. 24 een afsluiting is van de gebeurtenissen rond de Sinaï die begonnen in 19,3.

De God die we al in het begin hebben leren kennen als een verterend vuur, blijkt nu ook de God van de verbondsmaaltijd te zijn. De huiseringwekkende heerlijkheid des Heren hoeft geen angst in te boezemen, maar geeft vertrouwen.

Nu kan er gesproken worden over de cultus. Binnen deze ontmoeting met God. Want het gaat om de eredienst.

Alle regels die nu volgen moeten gelezen worden in het kader van de ontmoeting. We kunnen het zelfs wagen om dit woord letterlijk te nemen: bij ont-moet-ing gaat het om volkomen wederzijdse openheid. Het doel van de strak geregelde cultus is om dat te bereiken: een werkelijke ontmoeting mogelijk te maken, zodat JHWH in de volle zin van het woord de God van Israël wordt (vers 10).

Derde zondag na Trinitatis

vierde na Pinksteren

DE VRIJPLAATS

2. Dingend naar taal en talend naar de dingen,
wordt alles onverborgen en vertrouwd.
Het samen spreken van de stervelingen
heeft op de aarde een verblijf gebouwd.
3. De ware zoon is wezenlijk gestorven
en leeft in wezen. Alwie naar Hem hoort
heeft Hij het leven uit de dood verworven,
de volle zeggenschap, het vrije woord.
4. 't Is toevertrouwd aan sterfelijke monden,
ijler dan ijl, de adem spreekt ervan
om in de tijd het blijvende te gronden,
het huis waarin de mensheid wonen kan.

tekst: J Wit (naar Jo. 8) / psalm 110, Genève 1551
uit: Abdijsboek, uitg. Annie Bank.

Over de liturgie

In psalm 25 zitten twee zondagsnamen; naar vers 6 en naar vers 15:
Reminiscere, Gedenk uw barmhartigheid, Heer, de tweede zondag in de veertig dagen en
Oculi, Mijn ogen zijn bestendig op de Heer, de derde zondag in de veertig dagen.

Psalm 25 markeert bovendien het begin van de eerste Adventszondag.

Op deze zondag keert hij dan nog eens terug als psalm van het begin, nu de verzen na 15 als antifoön:

*'Mijn ogen zijn bestendig op de Heer,
want Hij voert mijn voeten uit het net (vers 15).*

*Wend U tot mij en wees mij genadig,
want eenzaam ben ik en ellendig (vers 16).*

*De benauwdheden mijns harten hebben zich uitgebreid, voer mij uit
mijn angsten (vers 17).*

*Zie op mijn ellende en mijn moeite
en vergeef al mijn zonden (vers 18).*

Op deze zomerzondag dient deze psalm de liturgie nog eens.

Nu keert het roepende, smekende deel, volgend op de lofzegging in vers 15 nog eens terug als refrein van de hele psalm.

Wat heeft men allemaal gehoord in juist deze psalm dat hij steeds weer terugkeert? Het geheimzinnige is, dat ook zij die van deze klassieke liturgie niet meer wisten, psalm 25 altijd erg hoog hadden. Een van de weinige verzen die zo overgenomen zijn uit de oude in de nieuwe berijming is psalm vers 7, zo goed en geliefd was dit vers:

*Gods verborgen omgang vinden
zielen waar zijn vrees in woont, etc.*

Als men dat vers zingt gaat het een wonderlijk gesprek aan met Rom. 8,15: gij hebt niet ontvangen een geest van slavernij om opnieuw te vrezen.

Tweeërlei vrees: een slaafse en een bevrijdende, alleen van de laatste kun je zingen.

Als is gelezen

Exodus 25,1-23.31.39.40 (K.S.)

Het blijft niet bij de incidentele ontmoeting met God op de Sinaï. Wat gebeurd is op de Sinaï, wordt voortgezet in de tabernakel. Daarvan spreken de woorden aan het begin (19,16) en aan het slot (40,34) van de voorschriften m.b.t. de bouw en inrichting van de tabernakel: de heerlijkheid des Heren, die rustte op de berg Sinaï, zal nu ook de tabernakel vervullen. In het N.T. kan met dezelfde termen gesproken worden over Jezus: 'het Woord is vlees geworden en het heeft onder ons gewoond en wij hebben zijn heerlijkheid aanschouwd' (Joh. 1,14). Bij de heffing voor de vervaardiging van de tabernakel wordt met nadruk gezegd dat men slechts mag bijdragen als men er ook toe gezind is. Het is een vrijwillige zaak. Er is niets onmenselijks aan de cultus.

Direkt al bij het begin van de beschrijving van de stoffen die men moet vragen blijkt dat we hier te maken hebben met een onwerkelijke situatie. Midden in de woestijnreis wordt gevraagd om materialen die thuishoren in een ontwikkelde cultuur, waar men vaste woonplaatsen heeft. Het is duidelijk dat we te maken hebben met het ideaalbeeld van de priesterschrijver die in de tijd van en na de ballingschap een programma van wederopbouw voor ogen stond, geïnspireerd door de vergane glorie van de tempel van Salomo, meer nog: geïnspireerd door het model van God (vers 9 en 40). In dat geval doe je het niet met minder. Bovendien is daar het woord van God, hun Redder: 'voor koper zal ik goud brengen, voor ijzer zilver, voor hout koper, voor stenen ijzer' (Jes. 60,17). Een tekst die dan ook door de joodse traditie met de lezing van Ex. 25 is verbonden. God staat achter de wederopbouw na het gericht. Hij is Bouwer in het hebreuws van dezelfde stam als het woord model) na de ballingschap (Jer. 24,6; 31,4-28; 33,7; 42,10; Ez. 36,33-36). We kunnen deze reeks uitvoerige bepalingen lezen als belijdenis van het geloof dat JHWH ook na de ballingschap nog de God van Israël is.

Het model is heel belangrijk. Het bepaalt je identiteit. Koning Achaz had geen vertrouwen in zijn God. Daarom liet hij een altaar maken naar het model dat de assyrische vorst Tiglatpilezer in Damascus had neergezet (2 Kon. 16,10). Je wordt gekend naar het model dat je kiest. Daarom staat dus niet voor niets met zoveel nadruk aan het begin (vers 9) en het eind (vers 40) dat we hier met het model van God te maken hebben.

De schrijver van de brief aan de Hebreeën zal als hij later in Jezus Christus de volmaakte eredienst wil schilderen, niet kunnen zeggen dat Ex. 25 het verkeerde model heeft gebruikt.

Slechts dat de uitvoering niet vlekkeloos was (Hebr. 8,2.5; 9,11).

Men neemt aan dat de ark, wat eigenlijk gewoon kist betekent, oorspronkelijk niet meer was dan dat. Later zou men dan de cherubs die los van de ark in het heilige der heilige stonden (1 Kon. 6,23-28) op de ark zelf hebben gedacht.

Ook Lev. 16 spreekt duidelijk apart van wat hier het bovenste deel wordt genoemd: het verzoendeksel.

We kennen de ark als troon van God (Jer. 3,16f) of als zijn voetbank (1 Kron. 28,2). Hier is het vooral de bewaarplaats voor de oorkonde van het verbond, de 10 geboden. Dit getuigt van de continuïteit tussen de vroegere openbaring van God van zijn wil, en zijn toekomstige spreken tot Israël in de tabernakel.

Het is niet nodig te onderscheiden tussen de ark als bewaarplaats en de ark als troon. Een combinatie van beide ligt voor de hand. Dit vinden we nl. ook elders in het oude oosten: de oorkonde van het verbond wordt geplaatst onder de voeten van de godheid. Ze kunnen niet van elkaar worden losgemaakt. Zo is de ark het teken van de voortdurende ontmoeting met de God van het verbond.

De andere twee delen van de inrichting van de tabernakel zijn normale cultusvoorwerpen van die tijd. De tafel diende om de offergaven in de vorm van etenswaren voor de goden op neer te zetten. Het toonbrood, letterlijk 'brood van het aangezicht' (van JHWH), dient hier echter als teken van Gods aanwezigheid.

Het teken van de 7-armige kandelaar, de Menorah, staat in het oude oosten voor de vruchtbaarheid en het levensonderhoud als een soort levensboom. Geen wonder dus: die nadruk op het feit dat het hier om Gods modellen gaat. Een reactie op heidense voorstellingen als aanduiding van de zekerheid van de aanwezigheid van de God van Israël.